

Naiste ja tüdrukutega kaubitsemise olukord Eestis - probleemid ja lahendused

ETTEKANNE naiste ja tüdrukutega kaubitsemise vastase PROJEKTI SEMINARIL 17 mail
2002 Tallinnas

ning

KOOLITUSEL INIMKAUBANDUSE ENNETAMINE- KOOLITUS ÕPETAJATELE
NOORSOOTÖÖTAJATELE JA KUTSENÕUSTAJATELE

Jüri Kalikov
AIDS Tugikeskus

Naiste ja tüdrukutege kaubitsemine seksuaalse eksploatatsiooni eesmärgil on maailmas laienev nähtus. Rahvusvahelise Migratsiooni Organisatsiooni (International Organisation for Migration) andmetel ainult vaesematest Ida-Euroopa piirkondadest värvatakse, müüakse, toimetatakse välismaale 500,000 naist aastas. Kriminaalmaailmale se on üks kõige tulusamaid raha allikaid koos narkootikumite müügiga. Ühinenud Rahvaste (UN) andmetel igal aastal kriminaalmaailm saab rohkem kui miljard USA dollarit tulu inimestega kaubitsemisest.

Kui rääkida terminist "Trafficking", siis ta on olemas mitmes variandis ja on palju laiem, kui ainult naiste ja tüdrukutega kaubitsemine. Siia mahuvad:

TRAFFICKING - Kõik aktid ja nende katsed, mis tähendavad värbamist, toimetamist ühest kohast teise välis-või sisepiirides, müümist, kaubitsemist, ümberpaigutamist, isiku suunamist või vastuvõtmist

- a. mis sisaldab pettust, sundimist (kasutades ameti positsiooni ja jõuga või võimuga ähvardamist)
- b. isiku hoidmine teenistuses (ei ole tähtis kas raha eest või ilma) mitte omal soovil - seksuaalses, reproduktiivses, koduses, võlasõltuvusega ja sundimisega seotud töösuhetes, orja-taolistes töötingimustes teises keskkonnas võrreldes sellega, kus nad elasid toiminguga (võlasõltuvuse, sundimise) alguse ajal.

TRAFFICKED PERSON – Isik, kes on värvatud, toimetatud, müüdüd, kaubitsetud, vastuvõetud ja sunnitud töösuhetesse, mis on kirjeldatud varem, kaasa arvatud lapsed.

TRAFFICKER PERSON – Isik, kes kavatseb ette võtta, on seoses või nõustub tegelema tegevustega, millised olid ülaltoodud TRAFFICKING tegevuste all.

Euroopa Parlamendi Naiste Võrdõiguslikkuse ja Naiste Õiguste Komitee järgi naistega kaubitsemise originaalne definitsioon on järgmine:

naiste toimetamine kolmandatest maadest Euroopa Liitu seksuaalse eksploateerimise eesmärgil. Peab tegema vahet legaalse ja illegaalse toimetamise suhtes. Kaubitsemine seksuaalse eksploateerimise eesmärgil puudutab naisi kes on läbi elanud heidutamist ja/või vägivalda kaubitsejate poolt. See formuleering võib olla mitte asjakohane, kui näiteks kaubitsemisse kaasatud isik teab, et ta hakkab tegelema prostitutsiooniga, kuid tegevuse käigus elab üle inimõiguste rikkumist või orja-taolist kohtlemist.

Need tegevused puutuvad ka:

- naisi, kes on viidud üle piiri ja sunnitud tegelema seks tegevusega (kuid mitte seksuaalteenuste osutamisega)
- naisi, kes on sunnitud astuma või siis omal soovil astuvad abiellu, mis hiljem osutub seksuaalseks eksploateerimiseks

Kui rääkida kaubitsemise tähtsamatest indikaatoritest, siis Hollandi HUMANITAS organisatsiooni ja STV (Foundation Against Trafficking) spetsialistide järgi need on:

- Naiste kaasamine olukordadesse, kus neid eksploateeritakse
- Naine sattumine situatsiooni, kus ta ei ole võimeline iseseisvalt otsustada kuidas ja millal ta jätkab prostitutsioonis, või lõpetab selega tegemist, kui soovib seda

Spetsiaalsed näitajad:

- Naisel ei ole oma dokumente (passi)
- Naisel ei ole tagasi pileteid
- Naine ei saa kasutada oma sissetulekuid
- Isik, kes eksploateerib naist, kannab osa sissetulekutest kolmandale poolele
- Naise sissetulekud arvustatakse teistes mõõtudest kui kohaliku päritolu naistel
- Kui naine teenib minimaalset tasu
- Kui värbaja kulutab suuri summasid naise sissetulekust riieetele, matkakuludele, vahendamisele ja teeb seda ilma naise nõusolekuta
- Kui värbaja nõuab rahalise võla tasumist, milline on tehtud ilma naise nõusolekuta
- Kui naise tegevust kontrollib kogu aeg kolmas pool või värbaja
- Kui naine peab olema kinnises klubis 24 tundi ööpäevas
- Kui naine ei ole suuteline vastata sundimisele teenida klienti või mingisuguse tegevusega (näiteks seksiga ilma kondoomita)
- Kui naine alustades tööd või tegevust ei olnud informeeritud, et hakkab tegelema seksuaalsete teenete osutamisega
- Kui naine ei saa lõpetada ja sõita koju, kui ta seda soovib
- Kui naine kardab, ei saa vabalt rääkida, või tegeleb rangete instruksiioonide järgi
- Kui naine on isoleeritud, või klubi on isoleeritud
- Kui tema käel kasutatakse vägivalda (ka seksuaalset)

Naiste ja tüdrukutega kaubitsemise definitsioonist vaieldatakse ja diskuteeritakse väga palju konverentsidel ja teadlaste ja projektide töötajate seas. Kaubitsemine naistega on mitmetahuline probleem ja on seotud mitmetega ja tihti erinevate riiklike ja MTÜde huvidega. Selle pärast selle mõiste defineerimine on väga tähtis. Eriti kui me räägime

kaubitsemise ennetamisest, erinev lähenemine seadustesse, meetmetesse, tööprintsipiidesse, mis puutuvad neid naisi, võivad välja kutsuda veel enam stigmatiseerimist ja probleemide süvenemist.

Marjan Wijers Naiste Kaubitsemise vastases Sihtasutustest (Foundation Against Trafficking in Women) Hollandist toob esile selle nähtuse järgmised probleemid:

A Moraalne Probleem

Kõige tihedamini kasutatakse just sellist lähenemist ja suhtutakse prostitutsiooni ja naistega kaubitsemisse kui kurjusesse (vältimatu või mitte), mida peaks ohjeldama ja kontrollima. Selle lähenemise eesmärk on kontrollimine ja kõikide osalejate karistamine. Probleemseks teeb seda lähenemist fakt, et naised, kes on sellesse tegevusse kaasatud on juba tihti karistatud ja elavad surve ja pressingu all. See võib viia veel rohkemale stigmatiseerimisele

B Kriminaalne Probleem

Probleemile lähenemine kui kriminaalsesse (rahvusvaheline politsei koostöö, karmim karistuspoliitika ja teised meetmed) tihti võib teha raskemaks seaduserikkuja vastutusevõtmist. Ainult see suhtumine toob kaasa sellise probleemi nagu naiste huvide allumine karistusorganite huvidele. Tihti selline lähenemine mõjub halvasti naistele endile, eriti kui nad tegelesid prostitutsiooniga või on illegaalselt ületanud piire.

C Migratsiooni Probleem

Naiste ja tüdrukutega kaubitsemine on ka illegaalse migratsiooni probleem selliste ilmingutega nagu karmim piirikontroll ja segaabielludele tähelepanu osutamine. See lähenemine kajastab riigi huve mittesoovitavate välismaalaste ja migrantide välistamiseks.

D Inimõiguste Probleem

Nähes probleemi inimõiguste vaatevinklist võib osutada kahele aspektile - prostitutsioon on ise enesest inimõiguste rikkumine ja peab olema keelustatud. Teine aspekt on järgmine – prostitutsioon ise enesest ei riku inimõigusi, kuid prostitutsioonis töötavate naiste töötingimused ja olukord (nagu vägivald, võlakohustused, väljapressimine, liikumisvabaduse piiramine, pettus jne) on inimõigustevastane.

E Rahvatervise Probleem

Naiste ja tüdrukutega kaubitsemine on ka rahvatervishoiu probleem. Üks tähtsamatest meetmetest on meditsiinilised läbivaatused ja haiguste ravi. Peaaegu kõik prostitutsiooni teemalised seadused lähtuvad ka sellest lähenemisest

I Tööjõu ja tööhõivatuse Probleem

Selles aspektis naistega kaubitsemine ja prostitutsioon on nõrga ja halva seaduslikku ja sotsiaalse positsiooni tagajärjed: vaadeldes neid kui migrante, naisi ja tööjõudu. See lähenemine haarab tööhõive võimalusi ja tööliste õigusi, pensione, meditsiinilist kindlustust riiklike soodustusi ja muu sellist.

On kaks lähenemist kaubitsemise vastases strateegias: Ühelt poolt repressiivsed meetmed, millede eesmärk on mõjuda organiseeritud kuritegevusele, prostitutsioonile

ja illegaalsele migratsioonile ja teiselt poolt meetmetega, mis osutavad tugi ja abi naistele, ja aitavad kindlustada nende õigusliku staatuse.

Võib valida mõlemaid strateegia liike. Kuid siin on risk segada kokku vastavalt riigi ja MTÜde huve. Need huvid väga tihti erinevad. Riiklike ja MTÜde ettevõtmiste segunemine tihti viib mittesoovitava tulemuseni, näiteks naiste liikumisvõimaluse kitsendamine või kaubitsetud naiste kasutamine tunnistajatena, samal ajal osutamata neile vastavat kaitset.

Meie hoiakud on väga lähedased Naistega Kaubitsemise Vastase Sihtasutusele (Foundation Against Trafficking in Women) Hollandist, mis läheneb nähtusesse rohkem inimõiguste rikkumise poolest ja naiste vastu suunatud vägivalda poolest.

Tähtis on, et MTÜd, mis teostavad kaubitsemise vastaseid programme ja projekte lähtuksid naiste huvidest. Enamus MTÜdest on nõus selle suunaga, et naised on kaubitsemise ohvrid ja neil on ühised huvid. Näiteks: soov mitte sattuda vanglasse, soov olla sõltumatu isikust, kes teostab kaubitsemist, soov vältida vägivalda, omada kaitset deporteerimise ja karistamise ajal, nõustamise võimalused, soov omada ekonoomilist iseseisvust, abi tagasi tulekuks koju ja selle järel.

Mõnikord tehakse vahet suhtumises sunnitud prostitutsiooni ja vabatahtliku prostitutsiooni vahel, mõnikord võib leida erinevat suhtumist terminisse "seks-töö" Naiste Foorumi Sihtasutus (The Foundation of Women's Forum) kasutab mitmepoolset suhtumist kaubitsemise vastase võitluse strateegiasse.

Praktilises tegevuses kasutades ennetus- ja rehabilitatsiooni meetmeid vajadus selges definitsioonis on väiksem. Kuid selle täpsustamine ja sellest diskuteerimine on väga tähtis selleks, et mitte kaotada kasulikke potentsiaalseid tegevusi ja võimalusi nii riigi poolt kui ka MTÜde poolt.

Miks naised lähevad ära

Üks peafaktoritest on töötus, nõrk sotsiaal-ekonoomiline naiste positsioon ühiskonnas. Paljudele naistele mitteformaalne töösektor, nagu seksi teenused ja töötamine kodu- ja lastehoidjatena on ainuke valiku võimalus. Lasteaedade sulgemisega ja nende arvu vähendamisega, väikeste hoolduspensionide tõttu, vaeste elutingimuste foonil nad leiavad ennast olukorras, et peavad hooldama kõige vanemaid ja kõige nooremaid perekonna liikmeid. Mõnede naiste töö on ainuke sissetulekuallikas. See osutub väga tõsiseks põhjuseks et otsida tööd välismaal.

Aga võimalused legaalseks migratsiooniks ja tööks Euroopa Ühenduses on piiratud. Kriminaalsed grupid kasutavad seda, et on olemas viisa ja tööloa nõudmised, ja jätkavad kaubitsemist, kasutades riigi huvi puudumist, või mis on veel halvem riigi ametnike ja institutsioonide korrumppeerimist.

On olemas ka riigivalitsuste tendents vaadata kaubitsemise probleemile ainult kui nende maade probleemile, kuhu naised saabuvad.

Teatmik.

Palju informatsiooni on teatmikus naistega kaubitsemisest, mida valmistas ette KVINNOFOORUM Rootsist koostöös partneritega. Organisatsioonidele oli jagatud 200 küsimustikku, kuid vastas ainult 33, mõned vastasid et nad sellega ei tegele, mõned vastasid et nende huvifäär on rohkem prostitutsioon jne.

Väike vastanute arv näitab, et prostitutsiooni ja naistega kaubitsemise teemadega tegelevate organisatsioonide arv on suhteliselt väike.

Põhiliselt tegeletakse prostitutsiooni teemaga, kaubitsemise teema on üsna uus. Mõned organisatsioonid märkisid, et nad on aktiivsed enamasti rahvusvahelisel tasemel.

Baltimaade riiklikud ametkonnad vastasid, et nad tegelevad rohkem ohvritega ja nende abistamisega, aga mitte kaubitsemise ennetamise probleemiga.

MTÜd, eriti Baltimaades, märkisid oma ühiseks probleemiks ressurside vähesust ja riikliku toetuse puudumist.

Väga vähesed tegelevad sellise teemaga, nagu mehed, kui kliendid.

Koostööpartnerid

The Foundation against Trafficking in Women (STV)

Global Alliance Against Trafficking in Women

The European Women's Lobby, EWL

Meie projekt

Meie kogemused sellel alal koosnevad üheaastasest koostööprojekti "Training & Capacity Building Against Trafficking of Women & Girls in Baltic Sea Region" mis oli finantseeritud DAPHNE initsiatiivi poolt ja koordineeritud KVINNOFOORUMI (Rootsi) poolt, selles osales 6 maad - Eesti, Rootsi, Läti, Leedu, Taani, Soome ja Rootsi. Kolme jargneva kuu jooksul seda projekti toetas ka Norra organisatsioon Lkestilling Centeret.

Caritas Dioceana ROMA, kellega me alustasime koostööd selle aasta algusest kaubitsemisevastases projektis STOP-II kavatseb jätkata partnerlustegevust Baltimaade MTÜ-dega ka tulevikus ja praegu on taotlemas EK finantseerimist ka ennetus ja rehabiliteerimis tegevusele.

Selles osalevad organisatsiooni 8 riigist – Lätist, Eestist, Bulgaariast, Rumeeniast, Itaaliast, Prantsusmaalt, Portugalist ja Rootsist.

Projekti peaesmärgid on järgmised:

Nende riikide MTÜ-de võrgustiku loomine, mille tegevus on suunatud ebaseadusliku naistega kaubitsemise vastu, osutades tähelepanu põhiliselt kaubitsemise ennetamisele ja ühiskonna informeerimisele. Võrgustik on avatud ka sellistele huvitatud pooltele kui uurimisasutused, riigiasutused ja eraisikud, kes praegu töötavad aladel, mis puutuvad

kokku ebaseadusliku naiste ja tüdrukute kaubitsemisega või on huvitatud selle küsimuse lülitamiseks oma töösse või uuringutesse. Üks peaesmärkidest on igas riigi läbi viia läbi kaubitsemisteemaline seminar MTÜ-dele.

Projekti partnerite koostöö aitab võrgustiku loomises, kogudes, analüüsides informatsiooni ja luues andmetebaasi naistega kaubitsemisest. Andmebaas hakkab koosnema informatsioonist nende probleemidega tegelevatest organisatsioonidest, kirjandusest, artiklitest, edukatest projektidest etc. See informatsioon on praegu kättesaadav Internetis.

Situatsioon

Väga raske on leida statistikat kaubitsetud naiste kohta, sest sel teemal ei ole teostatud uuringuid või spetsiaalseid küsimustikke.

Eestis on kaks sellise kaubitsemise põhiteed:

- Riigisisene, kui tüdrukud on sunnitud minema pealinna või suurematesse linnadesse (pooled tulevad Ida-Virumaalt)
- Ja välismaale kaubitsemine, kui naist toimetatakse üle piiri teistesse riikidesse

Eesti on peamiselt riik, mis "eksportib" kaubitsetuid naisi ja omal näol ka "importib" teistest Eesti linnadest ja asulatest. Kaubitsemise teed on erilised: nende sihtmärgid asuvad laialt üle maailma, populaarsemad on Soome., Rootsi, Poola, Saksamaa, Taani, Holland, Hispaania.

Kaubitsemise viisid on järgmised:

- Tööks prostituutidena
- Värbamine tööle majahoidjateks, koristajateks, tööks teenistuses, lapsehoidjateks jne
- Striptiisitantsijateks, tantsijateks, eskort-saatjateks jne
- Abiellumine seksuaalse või töö ekspluateerimise eesmärgil

Peamine värbamise viis on kuulutused meie ajalehtedes SOOV, Privaat-Info, Kuldne Börss, Nelli Teataja, ajakiri Maaja, Den za Dnjom jne. Kaasatakse kaubitsemisse ka olemasolevate bordellide, saunade ja massazi salongide personali.

Inimesed, kes saavad sellest kaubitsemisest tulu on kohalikud kriminaalsed elemendid, kuid nad tegutsevad koos välismaistega klubide ja bordellide omanikega tihedas koostöös.

Seadused ja riigi strateegia

Spetsiaalset kaubitsemise vastast seadust, nagu seda on Leedus ja nüüd ka Lätis (muide selline seadus on olemas ka näiteks Ukrainas, teine küsimus muidugi on see, kas ta töötab).

Spetsiaalseid riigi poolt algatatud ja finantseeritud programme või projekte, mis puutuvad naistega kaubitsemist või prostitutsiooni ei ole olemas.

Üks ainuke MTÜ, kes alustas töö naistega, kes on kaasatud seks bisnesiga, ja töötab kolme viimase aasta jooksul projektides kaubitsemise teemal on AIDSi Tugikeskus. Kuid me leidsime väga häid partnereid oma töös MTÜ "Living for Tomorrow"ga ja ENUTiga. Selle aasta algusest alustame koostööd **UNIFEMi** poolt finantseeritud ja **IOFA (International Organisation For Adolescent) nn PPAT-Estonia** projekti laiendamisega Eestisse .

See piloot projekt on rahvusvaheline ja peab märkima ära et see on jälle algatatud ilma riigi toetuseta.

STOP-projekt, algatatud ja finantseeritud Soome poolt (STAKES) kes teeb koostööd mõningate riiklike organisatsioonidega (piiriametnikud ja töötajad, politsei, prokurorid, sotsiaal ja tervishoiu riigiinstitutsioonidega sellel teemadel, kuid nende töö valdkond on ainult alla 18-aastased naised ja tüdrukud.

Ohvrite abistamine

Ma tahan siin tsiteerida meie Justiitsministeeriumi 2 aasta vanuse vastuse Euroopa Parlamendi Naisõiguste ja Võrdõiguslikkuse Komitee pärimisele situatsioonist. Pean märkima et ministeeriumi ametnikud üldse vastasid mitte sellele küsimusele, mis oli esialgselt esitatud.

TSITAAT

"Ainult mõned MTÜd tegelevad seksuaal vägivalla või vägistamise ohvritega, või lastega, kes olid seksuaalselt ära kasutatud, kuid spetsiaalseid kaubitsemise ohvrite rehabiliteerimise ja abistamise projekte või programme ei ole."

Kahjuks olukord ei ole nende 2 aasta jooksul oluliselt muutunud.

Osaledes isiklikult tänavu veebruaris rahvusvahelise CHANGE projekti kokkutulekul Ateenas kohtusime Euroopa Parlamendi liikmega pr. Maljoriga, ja peab tunnistama, et kuulsin tema käest jalustrabava uudise – tuli välja et et Eesti Riik ei ole isegi taotlenud või näidanud soovi taotleda ühinemist juba ammu töötavate EU programmidega, mis võimaldavad juba praegu, omamata EU liikme staatust, saada finantseerimist kolmandale sektorile eriliste projektide läbiviimiseks.

Arvake ära mis valdkondades Eesti riik ei avaldanud vähematki soovi koostööks? – kui shokeeriv ka see ei ole – "HIV/AIDS-I Ennetamine" ja "Naiste ja Laste Diskrimineerimine"!

Kahjuks sellest ei räägita eriti ei meie EU Infobüroos - neil on vist teised eesmärgid – ei ministeeriumides, ei valitsuse tasandil.

Tahaks öelda, et just sellise olukorra muutmiseks me peame ühendama oma jõude, inim- ja teisi ressurse ja kogemusi ja ma loodan et tänase päeva jooksul me suudame välja töötada ühise positsiooni selle probleemi lahendamise meetmetest ja esitada selle meie riiklikele institutsioonidele rahvusvaheliku kaubitsemisevastase konverentsi raames, mis toimub 29-31 mail Tallinnas.